

ULUSLARARASI HUKUKTA BARIŞI KORUMA FAALİYETLERİ VE SİBER BARIŞI KORUMA KAVRAMI

Dr. Öğr. Üyesi Kenan DÜLGER¹

ÖZET

Uluslararası hukukta barış ve güvenliğin korunması kavramı, özellikle Birleşmiş Milletler Örgütünün kuruluşunun ardından en temel kurallardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Devletlerin uluslararası alanda varlığına bağlı olarak sahip oldukları egemenlik yetkilerinden kaynaklanan kuvvete başvurma hakkının, geline süreçte hukuka aykırı bir davranış haline gelmesi, barış ve güvenlik kavramı ile barışın korunması meselesini daha da önem arz eden bir konuma getirmektedir. Birleşmiş Milletler, kurucu anlaşmasından kaynaklanan ayrıcalıklı yetkiler sayesinde uluslararası alanda kuvvete başvurma yetkisini kendi uhdesine almıştır. Bu çerçevede barışı koruma ve sağlama amacıyla kurucu anlaşmasından aldığı yetkilerle etkili tedbirlere zaman içerisinde sıklıkla başvurmuştur. Barışı koruma faaliyetleri ise Birleşmiş Milletler sisteminde kuruluş aşamasında öngörülme ve düzenlenmeyen bir faaliyet alanı olarak dikkat çekici bir uygulama örneği teşkil etmektedir. Buna rağmen doktrinde ve uygulamada hukuki altyapısı ve meşruiyeti bakımından tartışmalar yapılsa da, hukuki dayanak açısından gerekli meşruiyeti yine kurucu anlaşmadan aldığı kabul edilmektedir. Teknoloji ise gündelik yaşamda çok yaygın kullanılan bir unsur olarak aynı zamanda devletlerin ve uluslararası örgütlerin de ilgi duyduğu bir alan haline gelmiştir. Buna göre siber teknolojiler aracılı ile siber uzayda yürütülen faaliyetler, bugün için barışı koruma faaliyetleri bakımından da uygulama alanı bulmaya başlamıştır. Çok farklı görevler içeren barışı koruma faaliyetlerinin siber teknolojiler ile yürütülmeye başlanması, siber barışı koruma adı verilen yeni bir kavramı da doğurmaktadır. Söz konusu çalışma, gerek klasik barış gücü uygulamaları gerekse siber barışı koruma faaliyetleri hakkında merak edilen sorulara cevap bulma amacını taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Birleşmiş Milletler, Barışı Koruma Operasyonları, Siber Uzay, Siber Barışı Koruma, Uluslararası Barış ve Güvenlik.

¹ İstanbul Beykent Ün., Hukuk Fak., ORCID ID: 0000-0003-2324-5476, kenandulger@beykent.edu.tr
Araştırma Makalesi/Research Article, Geliş Tarihi/Received: 14/09/2023–Kabul Tarihi/Accepted: 12/10/2023

PEACEKEEPING ACTIVITIES AND THE CONCEPT OF CYBER PEACEKEEPING IN INTERNATIONAL LAW

Kenan DULGER

ABSTRACT

The concept of maintaining peace and security in international law appears as one of the most fundamental rules, especially after the establishment of the United Nations Organization. The fact that the right to resort to force, which arises from the sovereign authority of states due to their presence in the international arena, has become an unlawful behavior in the current process, making the concept of peace and security and the issue of preserving peace even more important. The United Nations has the authority to resort to force internationally, thanks to the privileged powers arising from its founding agreement. In this context, it has frequently used effective measures over time, with the powers it received from the founding agreement, in order to preserve and ensure peace. Peacekeeping activities constitute a remarkable example of practice as a field of activity that was not foreseen and regulated during the establishment phase of the United Nations system. Despite this, although there are discussions about its legal basis and legitimacy in doctrine and practice, it is accepted that it receives the necessary legitimacy in terms of legal basis from the founding agreement. Technology, as a widely used element in daily life, has also become an area of interest to states and international organizations. Accordingly, activities carried out in cyberspace through cyber technologies have begun to find application in peacekeeping activities. The fact that peacekeeping activities, which include many different tasks, are being carried out with cyber technologies gives rise to a new concept called cyber peacekeeping. The study in question aims to find answers to questions about both classical peacekeeping practices and cyber peacekeeping activities.

Keywords: The United Nations, Peacekeeping Operations, Cyber Space, Cyber Peacekeeping, International Peace and Security.

GİRİŞ

Uluslararası toplumun karşı karşıya kaldığı iki ayrı küresel ölçekte yıkımı ifade eden acı savaş tecrübesinin ardından daha güçlü bir koruma refleksi ile yeniden tasarlanması amacıyla kurulan Birleşmiş Milletler (BM) Örgütü, özellikle kuvvete başvurma hakkını hukuka aykırı bir davranış olarak benimsemiştir. Örgütün kuruluşuna dek geçen süre zarfında devletler, kendi egemenliklerinden kaynaklanan bir hak olduğu düşüncesiyle hareket ederek aralarında yaşadıkları sorunları da çözebilmek amacıyla bu eyleme başvurmaktan geri durmamışlardır. Ancak yeni dünya düzeni olarak nitelendirilen BM sisteminde kuvvet kullanma eylemi, Örgütün uhdesinde kullanabileceği bir yetki olarak kabul edilerek, istisnai durumlarda devletlere bu imkanı bırakmıştır. Bu davranışın istisnasını da meşru savunma hali ve Güvenlik Konseyi kararı ile kuvvete başvurma durumları oluşturmaktadır. BM sisteminde tüm üye devletler adına hareket eden Konseyin alacağı kararlar ile ne tür tedbirlerin alınacağına dair hükümler, BM Şartı'nın özellikle 7. bölümü bağlamında düzenlendiği görülmektedir.

Uluslararası barış ve güvenliğin korunması, BM'nin kuruluş amaç ve ilkeleri arasında en önem arz eden bir yere sahip bulunmaktadır. Bu amaçla Örgüt, gerek tavsiye gerekse bağlayıcı nitelikte birçok tedbire başvurabilme yetkisine sahiptir. Güvenlik Konseyi'nin oluşumu, yapısı ve karar alma usulleri dikkate alındığında barış ve güvenliğin korunması söz konusu olduğunda, adı geçen organın öncelikli olarak sorumlu tutulduğu anlaşılmaktadır. Kuruluşunun hemen ardından uluslararası toplumun yaşadığı önemli sorunlar ile ilgilenmek durumunda kalan Örgütün karşı karşıya kaldığı kritik uyuşmazlıklarda, Konseyin kendisine has yapısından da kaynaklanacak şekilde birtakım sıkıntılar yaşadığı da gözlemlenmektedir. Bu bağlamda ele almak durumunda kaldığı ve barış ve güvenliği tehlikeye düşürebilecek ya da en hafifinden tehdit altına sokacak durumlarda harekete geçme hususunda zaman zaman sorunlar yaşadığı açıktır. 1948 yılında Orta Doğu'da ortaya çıkan soruna müdahale etme hususunda yaşadığı kriz de buna örnek gösterilebilecek bir uygulamadır. Bu ve benzeri durumlarda daha sonraki tarihlerde de benzer türde sorunlarla karşı karşıya kalması nedeniyle BM Şartı'nda önceden öngörülme ve düzenlenmeyen bir uygulamayı hayata geçirme zarureti doğmuştur.

Barış gücü operasyonları ya da barış gücü uygulamaları olarak adlandırılan bu fiili uygulama, Örgütün en önemli görevlerin başında gelen barış ve güvenliğin korunması ile sağlanmasını temin etmek amacını taşıdığı bir gerçektir. Bilhassa BM'nin zaman içerisinde müdahale ederek barışçı bir çözüm getirmek zorunda olduğu sorunlar karşısında gerçekçi bir yaklaşım ile soruna alternatif bir çözüm yöntemi geliştirmesi, uluslararası toplumu oluşturan devletler tarafından da tepkiyle karşılanmamıştır. Çatışma ortamı içerisinde bulunan devletlere destek olabilme amacı güden ve barış dönemine geçiş açısından her türlü görevi yerine getirebilecek ölçüde hareket serbestisine sahip olduğunu gördüğümüz barış gücü uygulamaları, günümüze kadar gelinen süreçte birçok kez başvuru kaynağı olmuştur. Çok yönlü ve çok işleve sahip olabilen, bu sayede birden fazla görevi yerine getirebilen barış gücü uygulamaları, bugüne dek binlerce askeri ve sivil personelin görev yaptığı, halen devam eden uygulama örnekleri ile büyük çapta barışı koruma, yeniden inşa etme tecrübeleri edinmiş bulunmaktadır. Bu çerçevede çok sayıda farklı görevi barışçı yöntemler ile zaruret halinde kuvvet dahi kullanmak suretiyle çatışma bölgelerine konuşularak yerine getirmeye çalışmaktadır.

Buraya kadar açıklanan hususlara ek olarak, günümüz şartlarında hayatın her alanında etkisini belirgin bir şekilde gösteren önemli bir unsurun devreye girdiğini gözlemlemekteyiz. Teknolojik ilerleme, insan hayatına getirdiği büyük kolaylıklar ile fazlasıyla etkili bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Teknolojinin gelişmesine paralel olarak uluslararası alanda devletler başta olmak üzere rolü bulunan her aktörün giderek daha fazla yararlandığı bir araç olarak kabul görmektedir. Devletler açısından bilhassa askeri alanda savunma ve güvenlik konularında teknolojinin imkanlarından faydalandığı açık bir gerçektir. BM'de uluslararası bir örgüt olarak faaliyet alanlarında benzer şekilde teknolojik gelişmelere uyum sağlayarak sözü edilen araçları kullanmaktadır. Bu çerçevede siber teknoloji, günümüz şartlarında en ileri düzeyde teknolojik ilerlemenin temsili olarak ifade edilmektedir. Siber uzay denilen sanal ortamda tüm uluslararası aktörler faaliyette bulunmakta, kendi çıkarları doğrultusunda buna uygun hazırlıklarını düzenli bir şekilde yapmaktadır. Siber uzayda yürütülen siber silahlar aracılığı ile siber saldırı ve/veya siber savaş faaliyetleri, BM Örgütünün de buna uygun şekilde hareket etme zarureti içerisinde bırakılmaktadır. Barışı koruma faaliyetleri de bunlardan birisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Böylece siber teknolojilerin kullanılması suretiyle barışı koruma faaliyetlerinin yeni bir kavram, yeni bir uygulama olarak siber barışı koruma biçiminde ortaya çıkmaktadır. Söz konusu çalışmada BM'nin yaygın şekilde uygulama alanı olarak kullandığı barış gücü uygulamalarının siber teknolojilerin kullanılması imkanı ve örneklerinden yol çıkılarak irdelenmeye çalışılmıştır.

I. BARIŞI KORUMA OPERASYONLARI KAVRAMI, TANIM VE HUKUKİ DAYANAĞI

A. Tanım ve Kavramsal Çerçeve

İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde uluslararası toplumu, barış ve güvenli bir ortam içerisinde yeniden bir araya getiren BM Örgütü, kuruluşunun hemen ardından önemli uluslararası sorunlar ile ilgilenmek durumunda kalmıştır. Bununla beraber Örgüt'ün kuruluş sürecinde içinde bulunduğu iki büyük uluslararası gücün karşı karşıya gelerek rekabetçi bir anlayış ile sahip oldukları yetkileri farklı amaçlar uğruna kullanmaya çalışmaları, BM'nin barış ve güvenliği sağlamada değişik çözümlere yönelmesine neden olmuştur. Her şeyden evvel uluslararası barış ve güvenliği sağlamak ve korumak amacıyla kurulan Örgüt, ortak güvenlik sistemi içerisinde başarılı bir şekilde sonuç alamadığından bugünkü barış gücü uygulamalarına giden sürecin de ortaya çıktığı bir zemin hazırlanmıştır. Buna ek olarak, gerek barış gücü uygulaması gerekse ortak güvenlik sistemi ile hareket etmek durumunda olan BM'nin söz konusu sıkıntılı durumunun, kendisine ait bir silahlı gücü bulunmamasından kaynaklandığı ileri sürülmektedir.² Hem bölgesel hem de evrensel düzeyde devletlerin aralarında yaşadıkları uyuşmazlıkların barışçı bir şekilde çözüme kavuşturulamaması nedeniyle tehlikeye düşen ya da bozulan barış ve güvenlik ortamı uluslararası düzende ilişkilerin daha da zarar görmesine yol açmaktadır. Bilhassa uzun vadede düşünüldüğünde, geriye dönük geçmişe de sahip uyuşmazlıkların çözümsüz kalması bu ihtimali arttırmaktadır. Böyle bir durumda BM'nin etkinliğinin ortaya konulmasına ihtiyaç duyulmakta ve özellikle Barışı Koruma Operasyonlarının (BKO) çatışmalı ortamdan barışa geçilmesinde rolü güçlenmektedir. Doktrinde, Örgüte üye devletlerin mümkün olduğunca fazla sayıda söz konusu operasyonlara katkıda bulunmasının gerekli desteğin alınmasına, taraflara barış ortamına dönülmesi hususunda teşvikte bulunmasına ve hedeflenen sonuca en kısa sürede ulaşılması bakımlarından önemli bir etkiye sahip olduğu tek pratik yol olarak gösterilmektedir.³

BM Örgütü'nün kurucu anlaşması olan Şart'ın ilk maddesinde kabul edilen temel amaçların başında geldiği uluslararası barış ve güvenliğin korunması, Örgüt'ün kapsam dahilinde öngörülmüş olsun ya da olmasın tüm faaliyetlerini belirleyen bir öneme sahiptir. Bu doğrultuda sahip olduğu tüm görev ve yetkilerinin kapsamı içerisinde kabul edildiği ifade edilen ve bir diğer adıyla barış gücü olarak nitelendirilen operasyonların kavramsal çerçevesini belirlemek görüldüğü kadar kolay değildir.

² Malcolm N. Shaw, "Uluslararası Hukuk", Çev. Yücel Acer, İbrahim Kaya, Turgut Demirtepe, G. Engin Şimşek, 8. Bası, Ankara, TÜBA, 2018, s. 898.

³ Her ne kadar maliyeti yüksek olsa da en az iki devlet arasında yaşanan gerçek anlamda bir savaş ya da silahlı çatışmanın neden olduğu maliyetten daha az olduğu ifade edilmektedir. Bilgi için bkz. Fruzjola Avxhi, "Birleşmiş Milletlerin Barışı Koruma Misyonlarına, Örgütlenmelerine ve Operasyonları Üzerine Eleştirel Analiz", Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kocaeli, 2021, s. 53.

Zira söz konusu operasyonların hukuki altyapısı, ayrıntıları daha sonra inceleneceği üzere, kuruluş sürecinde oluşturulmuş değildir. Bir başka deyişle, BM Şartı'nda BKO uygulamalarının düzenlenmemesi nedeniyle uluslararası alanda üzerinde mutabık kalınan bir ortak tanım vermek mümkün görünmemektedir. Ancak doktrinde ve BM kaynaklarında barış gücü ile ilgili ayrıntılı bilgilere ve benzer şekillerde aktarılmış tanımlamalara rastlanılabilmektedir. Örneğin en sade ve kısa haliyle, yalnızca meşru savunma amacıyla kuvvet kullanabilme imkanı bulunan ve tüm tarafların rızalarına dayanarak uluslararası uyumsuzluk ya da çatışmalarda konuşlandırılmış askeri personel biçiminde ifade edilebilmektedir.⁴ Barış gücüne değişik bir yaklaşım ile tanım yapmak gerekirse, Örgüte üye devletlerin uluslararası barış ve güvenliğe olan inançları, BM Şartı'ndan kaynaklanan yükümlülüklerine olan bağlılıkları ile birbirleri arasındaki istek ve işbirliğine dayanan faaliyetler denilebilir. Bu çerçevede bahsi geçen faaliyetlerin yürütülmesi ve başarısı her anlamda ikincil nitelikte olduğu ileri sürülmektedir.⁵ Aslında uluslararası alanda barış ve güvenliğin korunmasında sorumlu asli organ Güvenlik Konseyi olarak kabul edilmiş olup, söz konusu organın oluşumu ile sahip olduğu görev ve yetkileri BM Şartı'nda ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. Ancak Konseyin kendisine özgü yapısı ve sürekli üyelerin sahip oldukları ayrıcalıklar sayesinde zaman zaman barışı koruma adına harekete geçmekte zorlandığı durumlar ortaya çıkmıştır. Bu durumların karşısında Örgüt, kurucu anlaşmasında yer almayan ve uygulamanın dayattığı bir zaruret içerisinde ihtiyaç duyduğu çareyi BKO ile geliştirmiştir.⁶

Genel olarak bakıldığında herhangi bir savaş ya da silahlı çatışmanın tarafı olarak kabul görülmeyen barış gücü, karşısında herhangi bir düşmanın bulunmaması düşüncesine ve buna göre üye devletlerin aralarındaki işbirliği esasına uygun şekilde ortaya çıkmıştır. Böylece çatışma ve gerginlik durumlarında tarafsız hareket eden BM bünyesinde oluşturulan gücün barışı koruma ve sağlama anlamında katkıda bulunması öngörülmektedir.⁷ Bu gerekçelerle bahsi geçen operasyonlar hakkında savaş ya da çatışma ortamları ile karşılaştırıldığında birtakım belirsizlikler içerisinde yürütüldüğü belirtilmektedir. Doktrinde barış gücünün, yukarıda da vurgulandığı üzere, tarafları, planlaması ve özel olarak operasyonun yürütülmesi hususlarında belirsizliklerin bulunduğu ileri sürülmektedir. Dolayısıyla BKO uygulamalarının hangi şartlarda yerine getirileceğini önceden öngörebilmenin daha zor olduğu ifade edilmektedir.⁸

⁴ Yazar söz konusu tanımın uygulamaları ile kapsamı ve türleri genişleyen BKO'ların buna bağlı olarak tanımlarının da kapsam itibarıyla genişlediğini aktarmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Lilly Sucharipa Behrmann, "Peace-Keeping Operations of the United Nations", in The United Nations-Law and Practice, Ed. by Franz Cede, Lilly Sucharipa Behrmann, The Hague, Kluwer Law International, 1999, p. 89-90.

⁵ Alan James, "The Principle of Co-operation: United Nations Peacekeeping", in The United Nations and the Principles of International Law, Ed. by Vaughan Lowe, Colin Warbrick, London, Routledge, 1994, p. 163.

⁶ Roy S. Lee, "United Nations Peacekeeping: Development and Prospects" Cornell International Law Journal, Vol. 28, Issue 3, 1995, p. 620.

⁷ Funda Keskin, "Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanma: Savaş, Karışma ve Birleşmiş Milletler", Ankara, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, 1998, s. 174.

⁸ M. Tevfik Odman, "Barışı destekleme Operasyonları", Journal of Social Sciences, Vol. 1, No. 1, 2004, s. 75.

BM kaynaklarında barış gücü uygulamalarının, barış anlaşmaları yapılırken ateşkes düzenlemelerini izlemek, askeri birliklerin geri çekilmesini takip etmek ve yardımcı olmak, uyuşmazlık yaşayan tarafların arasına girerek tampon bölge oluşturmak, kalıcı barış ve çözüme ulaşmak adına yardımcı olmak gibi görevleri BM çatısı altında yerine getiren çok uluslu bir askeri personelden oluştuğu belirtilmektedir.⁹

BM açısından da gerek çatışmayı önleme gerekse barış yapma konusunda mevcut olasılıkları arttıran bir teknik şekilde nitelendirilen barışı koruma kavramı, dönemin Genel Sekreteri Boutros Ghali tarafından hazırlanan ayrıntılı bir raporda da tanımlanmaktadır. 1992 yılında hazırlanan Barış için Gündem (*An Agenda for Peace*) isimli çalışmada barışı koruma kavramı, bugüne dek ilgili tüm tarafların rızasını almak suretiyle olağan bir şekilde BM askeri ve/veya polis gücünde yer alan ve genellikle sivilleri de içeren personelinin oluşturduğu Örgüt varlığının sahada konuşlanması biçiminde tanımlanmaktadır.¹⁰ Söz konusu tanımlamaya dikkat edildiğinde, diğer tanımlardan farklı olarak sivillerin de ele alınması suretiyle daha kapsamlı bir biçimde ifadesini bulduğu anlaşılmaktadır.

Uluslararası alanda BM'nin dışında barış ve güvenliğe hizmet edebilecek başka uluslararası örgütlenme örnekleri olsa da barış gücü, BM bünyesinde etkisi azımsanmayacak büyüklükte ve şiddete varmadan çatışma ya da gerginlik durumlarına son verebilecek güçte olduğu kabul görmektedir. Bir başka deyişle, BKO uygulamalarının, kuvvet kullanma veya kullanma tehdidi içeren, ülke içi ya da devletlerin aralarında gerçekleşen veya potansiyel uluslararası çatışmalar ile krizlere ilişkin olduğu söylenebilir.¹¹

Buraya kadar ifade edildiği şekliyle, bugünkü BKO uygulamalarına geline süreçte geçmişte başvurulmuş ilk barış gücü 1956 yılında yaşanan Süveyş Kanalı Krizi ile ortaya çıkmıştır. Mevcut uluslararası statüsü, Mısır devleti tarafından tek taraflı olarak millileştirilmek istenmesi üzerine İsrail Sina Yarımadasını işgal etmiş, Fransa ve İngiltere ise Mısır'a askeri müdahalede bulunmuştur.¹² Bunun üzerine Güvenlik Konseyi sürekli üyesi olan iki devletin kullandıkları vetolar nedeniyle karar alınamaması sonucu, Genel Kurul kararları ve Genel Sekreterin girişimleri sayesinde Mısır devletinin de rızası alınarak 1967 yılına kadar görev yapacak olan BM Acil Durum Gücü - *The United Nations Emergency Force (UNEF)* oluşturulmuştur.¹³ Bazı kaynaklarda BKO uygulamaları, barışı koruma güçleri ile askeri gözlemci grupları şeklinde iki farklı örnekle açıklanmaktadır.

⁹ "The Blue Helmets-A Review of United Nations Peace-keeping", 3rd Ed., New York, Department of Public Information, 1996, p. 3, <https://digitallibrary.un.org/record/228891>, (Erişim: 10 Ağustos 2023).

¹⁰ Boutros Boutros-Ghali, "An Agenda for Peace-Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peace-keeping", Report of the Secretary-General pursuant to the statement adopted by the Summit Meeting of the Security Council on 31 January 1992, The United Nations, New York, 1992, p. 11, <https://digitallibrary.un.org/record/145749>, (Erişim: 13 Ağustos 2023).

¹¹ A. J. R. Groom, "Peacekeeping: Perspectives and Progress", *International Affairs*, Vol. 47, No. 2, 1971, p. 341-342.

¹² Alexandra Hofer, "The Suez Crisis— 1956", in *The Use of Force in International Law-A Case Based Approach*, Ed. by Tom Ruys, Olivier Corten, Oxford, Oxford University Press, 2018, p. 38-39.

¹³ "The United Nations General Assembly Resolutions of 1st Emergency Special Suez", A/RES/997(ES-I), A/RES/998(ES-I), A/RES/1000(ES-I), 1956, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/037/44/PDF/NR003744.pdf?OpenElement>, (Erişim: 15 Ağustos 2023).

Buna göre daha az sayıda görevlinin yer aldığı gözlemci gruplar, çatışma bölgesinde araştırma ve gözlem yapmak suretiyle Genel Sekretere ve/veya Güvenlik Konseyi'ne düzenli olarak rapor vermektedir.¹⁴ Belirli çatışma ortamına sahip bölgelerde bu tür objektif olarak hareket üçüncü bir tarafın varlığı, ilgili devletleri sıcak çatışmalara girişmekten uzak tutmaya yardımcı olacağı düşünülmektedir. Benzer düşüncelere dayalı olarak 1948 yılında gözlemci grupların ilk örneklerini teşkil eden Orta Doğu ve Keşmir'de görevlendirilen iki ayrı gözlemci grup, daha sonraki tarihlerde ve karmaşık türde BKO uygulamalarının öncüleri olarak da nitelendirilmektedir. Hatta doktrinde BM'nin, Orta Doğu'da, barış gücü uygulamalarının neredeyse her türünü ve bu uygulamaların geniş ölçüde şartlarını tecrübe ettiği ileri sürülmektedir.¹⁵

BM'nin, barışı koruma adına bugüne dek gelinen süreçte ortaya koyduğu uygulamanın kapsamı ve içeriğinde gözle görülebilir bir değişim ve gelişim yaşandığı söylenebilir. Başlangıçta yalın ve basit anlamda barışı koruma faaliyetleri biçiminde nitelendirilebilecek operasyonların gerçekleştiği ve tarafların rızalarının ön planda tutulduğu uygulamaların gerçekleştiği ifade edilebilir. Ancak zaman içerisinde uygulamaların boyutları, içerikleri ve nitelikleri itibarıyla değişkenlik göstererek daha karmaşık bir yapıya bürünerek çok farklı ve yeni tip görevleri üstlendiği ile karşılaşılmaktadır. Daha önce belirli bir süreç içerisinde barış dönemine siyasi geçişi sağlamak adına demokratik bir düzen kurmaya yönelik olarak ya da ateşkesi denetlemek, tarafların yeniden temasını önlemek vb. gibi klasik denilebilecek görevlerin yanında artık belirli ve özel görevlerin de üstlenildiği tecrübe edilmiştir. Yeni tip barışı koruma faaliyetleri olarak da adlandırılabilir bu örneklerde demokratik bir seçim ya da referandumun gerçekleştirilmesinin yanında insani yardımların ulaştırılması, savaştan tarafların silahsızlandırılması, mülteci akınlarını önlemek vb. gibi görevler karşımıza çıkabilmektedir.¹⁶ Bu haliyle genel olarak yapısında da değişimlerin gözlemlendiği BKO uygulamalarının da barışı koruma, barışı yapma-inşa etme ve barışı destekleme gibi farklı ve ayrı nitelendirilmelerine de rastlanılabilmektedir.¹⁷

Karmaşık ve doktrinde sıkça tartışılan bir barış gücü uygulaması örneği olarak Bosna Hersek'te yaşanan savaş ve bölgede görev yapan BM gücü gösterilebilir. 1992 yılından itibaren bağımsızlığını ilan ettikten sonra başlayan savaşın ardından 1995 yılına kadar süren çatışmalar nedeniyle BM, bölgede yaşanan insan hakları ihlalleri ve çatışma ortamını sona erdirebilmek amacıyla birçok karar almıştır. Bu bağlamda Güvenlik Konseyi'nin 1992 yılında aldığı 743 sayılı kararıyla BM Koruma Gücü - *The United Nations Protection Force (UNPROFOR)* kurulmuştur.¹⁸ Çatışmaların bir an evvel sona erdirilmesi, barış görüşmelerinin güvenli bir ortamda sürdürülmesi, ateşkesin sağlanması vb. gibi amaçları bulunan misyonun genel olarak çok da başarılı bulunduğu söylenememektedir.

¹⁴ Michael Barnett, "Partners in Peace? The UN, Regional Organizations, and Peace-Keeping", *Review of International Studies*, Vol. 21, No. 4, 1995, p. 415; Keskin, a.g.e., s. 178.

¹⁵ Brian E. Urquhart, "United Nations Peace-Keeping in the Middle East", *The World Today*, Vol. 36, No. 3, 1980, p. 88-89.

¹⁶ Ruth Wedgwood, "The Evolution of United Nations Peacekeeping", *Cornell International Law Journal*, Vol. 28, 1995, p. 635.

¹⁷ Odman, a.g.e., s. 69-72.

¹⁸ "The Security Council Resolution about Socialist Federal Republic of Yugoslavia", Resolution 743, S/RES/743, 21 February 1992, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/011/02/PDF/NR001102.pdf?OpenElement>, (Erişim: 09 Ekim 2023).

Son olarak 1995 yılında bölgede barışı getiren anlaşmanın yapılması ile birlikte yine Güvenlik Konseyi'nin 1035 sayılı kararı ile BM Bosna Hersek Misyonu - *The United Nations Mission in Bosnia and Herzegovina (UNMIBH)*¹⁹ mevcut yargı sisteminin işleyişini kontrol etmek ve oluşturulan polis gücünün faaliyetlerini izlemek amacıyla kurulmuştur.²⁰ Bosna Hersek'te Srebrenisa başta olmak üzere birçok çatışma bölgesinde BM'nin güvenli bölge ilan etmesine karşın, farklı istatistikler bulunmakla beraber, 20.000'den fazla kadın ve çocuğun mağdur edildiği, yerinden edildiği ya da ortadan kaybolduğu ve 7000'den fazla erkeğin yaşamını yitirdiği ifade edilmektedir.²¹ Bununla birlikte, bölgede görev yapan BM personeli ve barış gücü uygulamalarının aynı zamanda birçok insan hakları ihlallerinin yaşanmasına göz yumduğu ya da yol açtığına ilişkin birçok iddia ve tartışma da ortaya atılmaktadır.²²

Askeri gözlemci grupları da BKO uygulamaları kapsamında değerlendirdiğimizde, 1948 yılından itibaren başvuru söz konusu uygulamalardan itibaren günümüze kadar toplam 71 barış gücü operasyonu görevlendirilmiştir. BM kaynaklarından elde edilen güncel istatistiklere göre mevcut durumda Lübnan, Mali, Kıbrıs, Kosova ve Suriye gibi yerlerde toplam 12 barış koruma gücü görevine devam etmekte olup, bahsi geçen uygulamalarda yaklaşık olarak toplam 90.000 personel görev yapmaktadır. Bu rakamın içinde gönüllü olarak katılan kişiler, askeri güçler, gözlemci gruplar, polis gücü ve yerel sivil görevliler gibi çok farklı kategorilerde kişiler yer aldığı görülmektedir.²³

B. Barışı Koruma Operasyonlarının Hukuki Dayanağı

Barış gücü uygulamalarının BM Şartı'nda herhangi bir bölümde ya da belirli hükümler ile düzenlenmemiş olması nedeniyle üzerinde yürütülen tartışmalar ayrı bir başlık konusu oluşturmaktadır. Zira Örgüt, gerek kuruluş amaç ve ilkelerinin doğrultusunda hareket etmek gerekse mevcut sorunlara barışçı çözümler getirmek anlamında varlığını ve ağırlığını ortaya koymak amacıyla sözü edilen uygulamalara başvurmaktadır. Genel Kurul ve Güvenlik Konseyi tarafından kararlaştırılan BKO uygulamalarının herhangi birinde belirli bir hükme atıf da yapılmadığından hukuki dayanağı hususunda tartışmalar oluşmaktadır. Her şeyden evvel, doktrinde genel düşünce, yukarıda bahsi geçen iki organ açısından da, belirli bir hükme dayanmaya ihtiyaç duymaksızın bu tür operasyonların uygulanabileceğidir. Çünkü Örgüt, uluslararası barış ve güvenliğin korunması amacıyla kurulmuştur ve bu doğrultuda gerekli gördüğü her türlü tedbiri alabilme, her türlü yetkiyi kullanabilme ehliyetine sahip olmalıdır.²⁴

¹⁹ "The Security Council Resolution about Bosnia and Herzegovina", Resolution 1035, S/RES/1035, 21 December 1995, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N95/413/60/PDF/N9541360.pdf?OpenElement>, (Erişim: 09 Ekim 2023).

²⁰ "Bosnia and Herzegovina – UNMIBH – Background", The United Nations Mission in Bosnia and Herzegovina, Background, <https://peacekeeping.un.org/en/mission/past/unmibh/background.html>, (Erişim: 09 Ekim 2023).

²¹ Manuel Fröhlich, "Keeping Track of UN Peace-Keeping / Suez, Srebrenica, Rwanda and the Brahimi Report", in Max Planck Yearbook of United Nations Law, Ed. by Jochen A. Frowein, Rüdiger Wolfrum, Vol. 5, The Hague, Kluwer Law International, 2001, p. 187-188.

²² Avxhi, a.g.e., s. 208-212.

²³ "Peacekeeping Operations Fact Sheet", The United Nations Peacekeeping, https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/peacekeeping_fact_sheet_may_2023.pdf, (Erişim: 17 Ağustos 2023).

²⁴ Keskin, a.g.e., s. 182-183.

Uluslararası barış ve güvenliğin korunması amacıyla kurulan evrensel işbirliği örgütü olarak BM’de bu amacın yerine getirilmesini temin etmek ve gerekli gördüğü her türlü önlemi alma yetkisinin, yukarıda da ifade edildiği üzere, gerek Genel Kurul gerekse Güvenlik Konseyi’ne ait olduğu kabul edilmektedir. Bugüne dek BKO uygulamalarının kaynağını teşkil eden kararların da her iki organ tarafından verilebileceği tecrübe edilmiştir. Bu husus, aynı zamanda Uluslararası Adalet Divanı (UAD) tarafından da teyit edilmektedir. 1962 tarihli BM’nin Bazı Harcamalarına İlişkin Danışma Görüşünde, uluslararası barış ve güvenliği koruma sorumluluğunun Güvenlik Konseyi’ne verildiği, fakat bu sorumluluğun yalnızca Konseye ait olmadığı ifade edilmektedir. Bir diğer deyişle, Konseyin barış ve güvenliğin korunmasından asli olarak sorumlu olduğu, ancak münhasıran bir yetki sahibi olmadığı kabul edilmektedir. Dolayısıyla Genel Kurul da yeri geldiğinde buna ilişkin karar alabilme ve gerekli gördüğü önlemi uygulayabilme yetkisine sahiptir. Divan burada yalnızca zorlama yetkisi kullanabilmenin Konseye has bir yetki olduğunu vurgulamaktadır.²⁵ Söz konusu durum, Güvenlik Konseyi’nin barış ve güvenliği ilgilendiren bir meseleyi görüştüktan sonra Genel Kurul’a havale etmesi halinde ya da Genel Kurul’un bizatihi tavsiye niteliğinde karar alarak, Güvenlik Konseyi’nin yukarıda zikredilen öncelikli sorumluluğuna hanel getirmeksizin ilgili meseleyi görüşebileceği hallerde de karşımıza çıkabilmektedir.

Genel Kurul, BM Şartı’nda kendisine verilen yetkilerin kullanılması çerçevesinde 11. ve 12. maddeler uyarınca barış ve güvenliğin korunması da dahil olmak üzere BM’nin faaliyet alanlarına giren her türlü meseleye ilişkin tavsiyelerde bulunma, 14. madde uyarınca kamu esenliğine zarar verecek herhangi bir durum hakkında barışçı yöntemlerle çözümüne dair tavsiyelerde bulunma ve 22. madde uyarınca gerekli gördüğü yardımcı alt organları kurabilme yetkisine sahip olduğu anlaşılmaktadır.²⁶ Bu çerçevede ele alındığında rahatlıkla Genel Kurul’un barış gücüne karar verebilmesi hukuken mümkün görünmektedir.

Barış ve güvenliğin korunmasından birinci derece sorumlu olan Güvenlik Konseyi açısından ele aldığımızda, BM Şartı’nın 29. maddesi uyarınca, tıpkı Genel Kurul’da olduğu üzere, görevlerini yerine getirebilmek amacıyla gerekli gördüğü yardımcı organları kurabileceği kabul edilmektedir. Yine barış ve güvenliğin korunmasını temin etmek amacıyla 6. ve 7. bölüm bağlamında sahip olduğu geniş ölçüde yetkilerin kullanılması ile BKO uygulamalarına başvurulabileceği öngörülmektedir. Şöyle ki, Konsey barış ve güvenliğin korunmasını sağlamak amacıyla 6. bölüm altında sahip olduğu yetkiler arasında 34., 36., 37. ve 38. maddeler uyarınca barışçı çözüme uygun yöntemleri tavsiye etme yetkilerine sahip bulunmaktadır.²⁷ Buna ek olarak, Konsey’in 7. bölüm bağlamında barış ve güvenliğin temini amacıyla tavsiye ve/veya zorlayıcı kararlar ile gerekli gördüğü önlemleri alabileceği kabul edilmektedir. Bu noktada bilhassa 42. madde uyarınca Konsey, barışın yeniden tesis edilmesini sağlamak için kara, deniz ve hava kuvvetleri aracılığıyla gerekli olan her türlü zorlayıcı önleme başvurabilme yetkisi ön plana çıkmaktadır.

²⁵ “Certain Expenses of the United Nations”, Advisory Opinion, ICJ Reports, 1962, p. 16-17, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/49/049-19620720-ADV-01-00-EN.pdf>, (Erişim: 25 Ağustos 2023).

²⁶ “The United Nations Charter”, The United Nations, art. 11, 12, 14 and 22, <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text>, (Erişim: 27 Ağustos 2023).

²⁷ “The United Nations Charter”, art. 29, 34, 36, 37 and 38.

Ancak doktrinde, BKO uygulamalarının tarafların rızasına dayanması ve zorlayıcı bir özelliği bulunmaması nedenleriyle hukuki dayanağının bahsi geçen düzenleme olamayacağı ifade edilmektedir.²⁸ Buna karşılık sözü edilen bölüm çerçevesinde Konsey'in sahip olduğu yetkiler arasında barış gücüne başvurulabilmesini hukuken meşru gösterecek en önemli dayanağın, 39. ve 40. maddelerde yer aldığı iddia edilmektedir. Güvenlik Konseyi, özellikle 40. madde uyarınca tehdit altında olan ya da bozulan barış ve güvenliğin yeniden tesis edilmesini sağlamak üzere geçici nitelikte önlemler alabilmektedir.²⁹ Bu doğrultuda, krize hızla müdahale edebilmek için ateşkes ilan etmek, tarafların silah bırakmasını ve/veya varsa işgal edilen yerlerin terk edilmesini talep etmek gibi zorlayıcı nitelikte görülmeyen, fakat koruyucu nitelikte önlemleri öngörebilmesi, barış gücüne başvurabilme anlamında hukuki dayanak oluşturabilecektir. Doktrinde, BKO uygulamalarına başvurabilme bakımından en mantıklı hukuki dayanağın bahsi geçen düzenleme olduğu düşünülmektedir.³⁰

Görüleceği üzere, her ne kadar barış gücü ile ilgili BM Şartı'nda müstakil düzenlemeler ve hukuki dayanağın bulunmadığı ifade edilebilirse de, tamamen hukuka aykırı bir uygulama yürütüldüğü anlamına da gelmemektedir. Başta Güvenlik Konseyi olmak üzere Genel Kurul ile BM Örgütü, 1. madde uyarınca yükümlü olduğu ve ana amaç olarak kabul ettiği barış ve güvenliğin korunmasını yerine getirebilmek için barış gücü uygulamalarını geliştirmiştir. Bu çerçevede BM Şartı'nın birçok yerinde her iki organın da görevlerini yerine getirirken sahip olduğu yetkiler arasında barış gücüne başvurabilme anlamında hukuki dayanak gösterilebilmektedir. Yukarıda açıklanan düzenlemeler dikkate alındığında, BKO uygulamalarının daha çok 6. ve 7. bölüme giren yetkilere dayandığı görülebilmektedir. Doktrinde BM Şartı'nın sözü edilen bölümleri çerçevesinde sahip olunan yetkiler arasında keskin bir ayrımın bulunmadığı ve bu gerekçe ile her iki bölüm arasında belirsiz bir yer bulunduğu bahsedilmektedir.³¹ Bunun devamında da dönemin BM Genel Sekreteri Dag Hammarskjöld'in BKO uygulamalarının hukuki dayanağı hakkında ifadeleri de örnek gösterilebilir. 1956 yılında yaşanan Süveyş Kanalı Krizi nedeniyle başvuru barış gücü uygulamasının ardından Genel Sekreter tarafından yukarıda bahsi geçen bölümlere atıfla, barış gücünün aslında her iki bölümün dışında bir tür 'bölüm altı buçuk'³² olarak nitelendirilebilecek bir yerde bulunması gerektiği belirtilmiştir.³³

C. Barışı Koruma Operasyonlarının Temel İlkeleri

BM Örgütü, ikinci kez yaşanan küresel savaş tecrübesi sonrasında yeniden düzenlemek isteyen iradenin bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu haliyle ortak güvenlik sistemi adı

²⁸ Shaw, a.g.e., s. 898-899.

²⁹ "The United Nations Charter", art. 39, 40 and 42.

³⁰ Mehmet Öncü, "Birleşmiş Milletler Barışı Koruma Operasyonlarının Hukuki Temelleri", Uluslararası Hukuk ve Politika, Cilt 2, No. 6, 2006, s. 34; Keskin, a.g.e., s. 183.

³¹ Groom, a.g.e., p. 344.

³² Bu bağlamda BM'nin giderek barış gücü uygulamasında 7. bölüm altında sahip olduğu yetkilere dayanarak kuvvet kullanma eğiliminin ağırlık kazandığından bahisle bölüm yedi buçuk şeklinde yorumlar yapılmaya başlanmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. John Karlsrud, "Are UN Peacekeeping Missions Moving Toward "Chapter Seven and a Half" Operations?", The Global Observatory, 12 February 2018, https://theglobalobservatory.org/2018/02/peacekeeping-chapter-seven-half/#_ftn1, (Erişim: 30 Ağustos 2023).

³³ Ülkü Demirtürk Demirdöğen, "Birleşmiş Milletler Barışı Koruma Operasyonları ve Güç Kullanma Olgusu (1946-1996)", Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı 11, 2006, s. 239; Öncü, a.g.e., s. 33.

verilen bir işleyiş ile özellikle barış ve güvenliği tehdit eden ya da saldırı ile bozan bir devlete karşılık olarak geliştirilmiş bir mekanizmayı yürütme esasına dayanmaktadır. Buna karşılık barış gücü uygulaması ise BM'nin gerek sözü edilen ortak güvenlik sisteminin kendi içerisinde yaşadığı sıkıntılar nedeniyle işleyemez hale gelmesi gerekse barışın daha büyük bir şiddete dönüşmeden yeniden tesisine hizmet etmesi bağlamında ortaya çıkmış fiili bir çözümdür. Bir başka deyişle, mevcut BM Şartı'nın sistematüğinde önceden öngörülmemiş bir uygulama örneğinden bahsedildiği için tek bir yerde açıklanabilen hukuki altyapı ve kuralları bulmak pek mümkün görünmemektedir. Bahsi geçen uygulamalar açısından geçerli olabilecek temel ilkelere dair gerek doktrinde gerekse BM kaynaklarında birtakım düzenlemelere rastlanabilmektedir.

BKO uygulamalarına ilişkin temel ilkelere, 1956 yılında Süveyş Kanalı Krizi nedeniyle başvuru alan ilk barış gücü olan BM Acil Durum Gücü - *UNEF*'in kurulma sürecinin ardından dönemin Genel Sekreteri tarafından hazırlanan bir raporda değinilmektedir. 1958 yılında dönemin Genel Sekreteri Dag Hammarskjöld'in Genel Kurul için hazırladığı raporda, daha sonraki barış gücü uygulamaları bakımından gerekli olan hukuki çerçeveyi belirleyen ve o güne dek tecrübe edilmiş barış gücü uygulamalarından elde edilen birikimlere dayanan bazı temel ilkelere bahsedilmektedir. Bunlar, tarafların rıza göstermesi, tarafsız hareket etme ve meşru savunma haricinde kuvvete başvurmama şeklinde sıralanmaktadır. Genel Sekreter bahsi geçen raporda, ayrıca barış gücü uygulamasının görevini uluslararası bir nitelikte olduğunu vurgulamaktadır. Diğer yandan barış gücünü rızaya dayalı bir şekilde kabul eden ev sahibi devletin kendi hukuki rejimi ve düzenine de saygı gösterilmesi gerektiği ifade edilmektedir.³⁴ Benzer şekilde daha sonra dönemin Genel Sekreteri Boutros-Ghali tarafından 1992 yılında hazırlanan raporda da söz konusu ilkeler tekrar edilmektedir.³⁵ Barış gücü uygulamalarının gerek teorik olarak gerekse fiilen sahada meşruiyetini temin eden en önemli kaynakların başında yukarıda sözü edilen tarafların rızası, tarafsızlık ve sınırlı olarak kuvvet kullanma ilkelerinin geldiği ileri sürülmektedir.³⁶ Dolayısıyla ortaya atılmasının ardından taşıdığı değeri göstermesi bakımından BM kaynakları ve doktrinde kısa zamanda benimsenmiş olduğu anlaşılmaktadır.

1. Tarafların Rıza Göstermesi

BM Örgütü açısından barış ve güvenliğin sağlanmasını temin eden kritik uygulamalardan biri olarak görülen barış gücünün doğrudan BM Şartı'ndan kaynaklanmaması nedeniyle tarafların rızasının alınması başta olmak üzere temel ilkelerin daha da önem kazandığı söylenebilir. Uluslararası hukukta devletlerin rıza göstermesi, aynı zamanda genel kurallar bakımından da önem taşıyan bir ilke olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira herhangi bir devlete karşı hukuka aykırı bir davranışın ortadan kaldırılmasını sağlayan ya da bir devletin topraklarında yabancı bir devletin veya askeri gücün faaliyette bulunabilmesi mutlaka ev sahibi devletin buna izin vermesi halinde mümkün olabilmektedir.

³⁴ "Summary Study of the Experience Derived from the Establishment and Operation of the Force: Report of the Secretary-General", General Assembly, 13th Session, A/3943, para. 166, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N59/024/84/PDF/N5902484.pdf?OpenElement>, (Erişim: 02 Eylül 2023).

³⁵ Boutros-Ghali, a.g.e., p. 17.

³⁶ Lindsey Cameron, "The Legal Basis for Peacekeeping/Peace Operations", in *The Privatization of Peacekeeping Exploring Limits and Responsibility under International Law*, Ed. by. Lindsey Cameron, Cambridge, Cambridge University Press, 2017, p. 54.

Söz konusu husus, aynı zamanda BM ile uluslararası hukukun temel ilkelerinden olan devletlerin egemenliği, kuvvet kullanma yasağı, devletin iç işlerine müdahale yasağı vb. gibi emredici nitelikte olsun ya da olmasın ana ilkeler ile yakın ilişki içerisinde olduğu öngörülmektedir.

Bu nedenle BKO uygulamalarının, BM Şartı'nın 7. bölümü çerçevesinde uygulanan zorlayıcı önlemler olarak kabul görmemesinden ötürü, herhangi bir ülkeye gönderilme kararı alınması ve konuşlandırılması için ilgili devletin rızasının alınması gerekmektedir.³⁷ Uluslararası alanda yaşanan bir uyuşmazlık ya da soruna dair barış gücüne karar vermek için ev sahibi devletin rızasının alınması gerekliliği, geçmişte uygulanan ilk barış gücü uygulaması olan BM Acil Durum Gücü - *UNEF* bakımından da geçerli olduğu teyit edilmektedir. İlk barış gücü örneği olarak klasik uygulama türlerinin devamında da taraflar arasında mümkün olduğunca geniş kapsamlı bir barışın sağlanabilmesinin sözü edilen rıza ilkesine dayandığı vurgulanmaktadır.³⁸ Bilhassa karar verilen barış gücü uygulamasının ev sahibi devletin ülkesinde konuşlandırılması bağlamında gerekli olan hukuki zemini oluşturan rızanın gösterilmesi, aynı zamanda zorlayıcı bir özelliği bulunmayan BKO uygulamalarının da ayırt edici bir karakterini yansıtmaktadır.³⁹

BKO, ev sahibi devlet başta olmak üzere ilgili tüm tarafların rızasının gerektirdiğinden, bu gereklilik aynı zamanda söz konusu tarafların da yürütülen siyasi sürece olan bağlılıklarını da gösteren bir emaredir. Bu sayede BM güçlerinin sahada gerek siyasi gerekse fiziksel bakımdan rahat hareket edebilmelerinin önü açılmış olmaktadır. Aksi halde rızanın yokluğu veya geri alınması durumunda barış gücü uygulamasının bir zorlama eylemine dönüşebilme ve sorunun tarafı haline gelme gibi risklerle karşı karşıya kalabileceği söylenebilir.⁴⁰ Bilhassa ev sahibi devlet olmak üzere barış gücü uygulamasına katkıda bulunan devletler ile birlikte ilgili tüm tarafların rızasını almak suretiyle başvuru BKO'nun konuşlanması ve görev yapabilmesi için ev sahibi devlet ile karşılıklı anlaşmalar yapılmaktadır. Uygulamada bahsedilen anlaşmalar sayesinde barış gücünün uluslararası niteliği teminat altına alınmakta ve ev sahibi devletin ulusal hukukuna da saygı gösterilmesi gibi hususlar düzenleme alanı bulmaktadır. Ancak tüm barış gücü uygulamalarında mutlaka anlaşma yapıldığını söylemek mümkün değildir. Liberya örneğindeki gibi bazı durumlarda herhangi bir anlaşmaya dayanmayabilmektedir.⁴¹ Barış gücünün gönderildiği ev sahibi devletin rızasının geri alınması durumunda artık o ülkede konuşlanmaya devam etmesi mümkün olamaz. Buna örnek olarak yine Orta Doğu'da uygulanan ilk barış gücü gösterilebilir. 1967 yılında Mısır devleti rızasını geri aldığından dönemin Genel Sekreteri tarafından barış güçlerinin derhal geri çekilmesi talimatı verilmiştir.

³⁷ Summary Study of the Experience Derived from the Establishment and Operation of the Force: Report of the Secretary-General, a.g.e., para. 155.

³⁸ The Blue Helmets-A Review of United Nations Peace-keeping, a.g.e., p. 4.

³⁹ Barnett, a.g.e., p. 417.

⁴⁰ "Principles of Peacekeeping", The United Nations Peacekeeping, <https://peacekeeping.un.org/en/principles-of-peacekeeping>, (Erişim: 05 Eylül 2023).

⁴¹ David Letts, "Peacekeepers in Post-Conflict Situations- Upholding the Rule of Law", in The Challenge of Conflict: International Law Responds, Ed. by, Usitina Dolgopol, Judith Gardam, Leiden, Martinus Nijhoff Publishers, 2006, p. 537; Keskin, a.g.e., s. 184.

Her ne kadar acele ile hareket ederek doğru bir davranışta bulunmadığı gerekçesiyle eleştiri alan Genel Sekreter⁴², hazırladığı raporda rızanın önemini ve söz konusu rızanın sürekliliğini ön plana çıkarmıştır.⁴³

2. Tarafsız Hareket Etme

Herhangi bir sorunun çözümüne özellikle barışçı bir anlamda katkı sunabilmesi bakımından tercih edilen bir uygulama olarak barış gücünün tüm taraflara karşı tarafsız hareket etmesi beklenmektedir. Bir önceki temel ilke olan tarafların rızasının alınması ile birlikte düşünüldüğünde doğal olarak barış güçlerinin tarafsız hareket etmesi gerekmektedir. Sorunun taraflarına yönelik siyasi bir çözüm baskısında bulunma ya da mevcut dengeleri bozucu bir şekilde hareket etmesi tarafsızlığa aykırı kabul edilmektedir.⁴⁴ Barış güçlerinin tarafsız hareket etmesi, beraberinde birtakım sorunları getirirse de, bir anlamda özerk hareket etmesi anlamına gelmektedir. İnsani yardım, gözlem, tampon bölge oluşturma vb. gibi hangi görevleri üstlenmişse o doğrultuda işlevini yerine getirmesi gerekir. Aksi halde tarafların gösterdiği rızanın geri alınması ihtimali doğabilmektedir.⁴⁵

Barış gücü uygulaması, daha önce de ifade edildiği üzere, BM Şartı'nda bölüm 7 altında genellikle Güvenlik Konseyi'nin kullandığı yetkilerin içeriğinde bulunan zorlayıcı karakteri yansıtmadığından herhangi bir tarafa yönelik cezalandırıcı ya da baskı niteliğinde görülmemektedir. Bu nedenle barış gücü hiçbir devletin yanında yer almadığı gibi tüm taraflara eşit mesafede hareket etmeye özen göstermektedir. Tarafsızlığın gereği olarak ilgili devletlerin her birine eşit mesafede bulunmak demek ise her durumda hareketsiz kalma anlamına da gelmemektedir. BM'nin ifade ettiği gibi barış gücü görevlileri taraflara yönelik eşit mesafede hareket etmelidir, görevlerini yerine getirirken tarafsız olmalıdır. Bir diğer deyişle, hukuka aykırı davranan bir devlete yönelik göz yumma, yardım etme vb. gibi davranışlar sergilememelidir. Ancak bir aykırı davranışı hangi tarafa yönelik olursa olsun eşit bir şekilde muamele etmelidir. Böylece konuşlandığı ülkede ve görevi çerçevesinde barış gücünün itibarı ve güvenilirliğine zarar gelmesini önlemiş olacaktır. Tarafsız hareket etme ilkesi aynı zamanda, BKO uygulamalarının meşruiyetini de sağlayan, başarılı bir şekilde görevin yerine getirilmesini destekleyici bir rolü olan önemli görülen kuraldır.⁴⁶ Buna ek olarak, herhangi bir aykırılık söz konusu olduğunda tarafsız bir şekilde harekete geçerek müdahale edecek olan barış gücünün, etkili iletişim dilini kullanmak suretiyle açık, şeffaf ve tepkileri en aza indirecek biçimde hareket etmesi beklenmektedir.⁴⁷

⁴² Bu olayda Genel Kurul ya da Güvenlik Konseyinin onayı alınmaksızın barış güçlerinin geri çekilmesi nedeniyle Genel Sekreterin yetki aşımında bulunduğu ileri sürülmüştür. Bu nedenle Genel Sekreterin bundan sonra BKO uygulamaları ile ilgili benzer durumları Genel Kurul ya da Güvenlik Konseyine bildirmesi istenmiştir. Bkz. Sucharipa Behrmann, a.g.e., p. 91.

⁴³ "Report of the Secretary-General on the Withdrawal of the United Nations Emergency Force", The Question of Palestine, A/6730, para. 12, <https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-182090/>, (Erişim: 06 Eylül 2023).

⁴⁴ Summary Study of the Experience Derived from the Establishment and Operation of the Force: Report of the Secretary-General, a.g.e., para. 167.

⁴⁵ Wedgwood, a.g.e., p. 633.

⁴⁶ Principles of Peacekeeping, a.g.e.

⁴⁷ "United Nations Peacekeeping Operations Principles and Guidelines", United Nations Department of Peacekeeping Operations, 2008, p. 33, https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/capstone_eng_0.pdf, (Erişim: 08 Eylül 2023).

3. Meşru Savunma Haricinde Kuvvete Başvurmama

BM barış gücü uygulamaları konuşlandıkları ülkelerde başta ev sahibi devlet olmak üzere herhangi bir tarafı cezalandırmak amacıyla hareket etmemektedir. Görev yaptıkları bölgelerde herhangi bir taraf ile savaş halinde de olmadıklarından görevli personelin yalnızca kendilerini korumak amacıyla silah kullanabilecekleri öngörülmektedir.⁴⁸ Yukarıda tekrar edildiği üzere, BKO uygulamaları zorlayıcı bir etkiye sahip olmadığından kabul eden devletin buna dair bir zorunluluk altında olmaması gereklidir. Ayrıca barışa katkı sunabilmesi anlamında başvuru bir çözüm yöntemi olarak barış gücünün kuvvet kullanmaya yönelik de olmaması gerekmektedir.⁴⁹ Uygulamada genellikle hafif askeri donanımına sahip olan barış gücünün bu özelliği dahi taraflara yönelik bir tehdit unsuru olmadığını gösteren bir emaredir. Bu nedenle özellikle konuşlandıkları devletin gösterdiği rızanın da kaynağında yatan düşünceye paralel olarak kuvvet kullanma eylemini içermemesi uygun gelmektedir. Aksi halde barış gücünün gösterilen rızanın geri alınmasına yol açacağı ve aynı şekilde ev sahibi devletin iç işlerine müdahale etmiş sayılacağı söylenebilir.⁵⁰

BKO uygulamalarının genel olarak içeriğine bakıldığında hiçbir şekilde görevli personele bir silahlı saldırı anlamında kuvvet kullanma yetkisi tanımadığı açıkça anlaşılmaktadır. Böyle bir davranışın barış gücünün ruhuna da aykırılık teşkil edeceği belirtilmektedir. Genel Kurul ya da Güvenlik Konseyi kararı ile bu yönetime başvurulduğunda, buna dair bir davranışı ilgili kararın kapsamı içerisinde değerlendirmek mümkün değildir. Böyle bir durum vuku bulduğunda her halükarda ve her hukuk düzeninde geçerli kabul edilen meşru savunma şartları içerisinde hareket edilip edilmediği önem taşımaktadır. Zira Genel Sekreter, belirli bazı durumlarda meşru savunma hakkının dar yorumlanması gerektiğini, aksi halde uygulamada bazı sorunlara yol açabileceğini ifade etmektedir.⁵¹ Burada aslında barış gücü uygulamaları bakımından bir kuvvete başvurmama yasağından söz edilmektedir. Geleneksel olarak ortaya çıkan BKO örneklerinde temel ilke olarak kabul gören bu uygulamaya karşın, görevli personel kendisine karşı gerçekleşen bir saldırıyı bertaraf etmek ya da barış gücünün faaliyetlerini aksatmak amacı taşıyan bir saldırıyı engellemek adına orantılı bir kuvvete başvurabilme imkanına sahip bulunduğu vurgulanmaktadır.⁵²

II. ULUSLARARASI HUKUKTA SİBER BARIŞI KORUMA

Uluslararası alanda kurdukları ilişkiler ile kuralların oluşumuna doğrudan katkı sunan asli aktörlerin başında gelen BM Örgütü, kuruluşunun ana felsefesini oluşturan barış ve güvenliği sağlamak amacıyla önemli bir araç geliştirmiştir.

⁴⁸ Ali L. Karaosmanoğlu, “İç Çatışmaların Çözümü ve Uluslararası Örgütler”, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi, 1981, s. 129-130.

⁴⁹ James, a.g.e., p. 168.

⁵⁰ Öncü, a.g.e., s.52-53.

⁵¹ Summary Study of the Experience Derived from the Establishment and Operation of the Force: Report of the Secretary-General, a.g.e., para. 179.

⁵² Lee, a.g.e., p. 623.

Kurucu anlaşması olan BM Şartı'nda yer almamasına rağmen uygulama ihtiyacını karşılamak anlamında ortaya koyduğu söz konusu araç, BKO uygulamaları olarak karşımıza çıkmaktadır. İlk barış gücü örneğinden bu yana 75 yıl geçmiş olmasına rağmen Örgütün bahsi geçen uygulamalara olan ilgisinden eksilen bir değer olmamıştır. Bununla birlikte aradan geçen zaman içerisinde uluslararası sorunların ve çatışmaların karakterinde değişimler yaşanmış, ihtiyaçlarda değişiklikler olmuştur. Aynı şekilde bahsedilen çatışma ortamlarında müdahil olan yerel ve/veya uluslararası aktörlerin beklentilerinde de farklılıklar gerçekleşmiştir. Bütün bu değişimlerin getirdiği en önemli sonuç ise barış gücünün kullanılmasında ve uygulanmasında günün şartlarına uyum sağlamak olmuştur. Bunun gerçekleştirilmesi de teknolojinin sağladığı avantajlardan ve kolaylıklardan faydalanarak mümkün olabilecektir. Teknolojinin geldiği noktada, artık uluslararası aktörlerin en fazla ilgi gösterdiği unsurlar arasında siber teknolojiler ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla barış gücü uygulamalarında siber yöntem ve araçlarının kullanımı ihtiyacı her geçen gün daha fazla görülmekte olup, bu yöndeki çalışmalarda da artış gözlemlenmektedir. Biraz daha somut ifade etmek gerekirse, barışı koruma faaliyetlerinin siberleştirilmesi hususunda yeni hazırlıkların, taslak çalışmaların ve teorik altyapının oluşturulma sürecinin başlatıldığı söylenebilir.

A. Kavramsal Çerçeve

Barış gücü faaliyetlerinin siberleşmesi ya da siber barışı koruma gibi bu alanda yeni ortaya atılan ve kullanımı giderek artan söz konusu teknolojik kavramların açıklanmasında yarar bulunmaktadır. Tek başına yerli kaynaklarda bir anlam ifade etmeyen siber kavramının yabancı kaynaklarda bilgi ve iletişim teknolojileri, internet vb. gibi kavramlarla ilgili yeni bir kelime olduğu ifade edilmektedir.⁵³

Günümüz teknoloji terminolojisinde sıklıkla kullanılmaya başlanan bir diğer temel kavram ise siber uzaydır. Farklı kaynaklarda siber ortam şeklinde de nitelendirildiği görülen sözü edilen kavramın kabul edilmiş ortak bir tanımına rastlamak mümkün değildir. Bu alanda faaliyet gösteren devlet ve uluslararası örgütler gibi etkin aktörler tarafından birçok tanımlama getirildiği görülmektedir. Örneğin Amerikan Savunma Bakanlığınca siber uzay internet, telekomünikasyon ağları, bilgisayar sistemleri ve gömülü işlemciler ile denetleyicileri de kapsayacak şekilde birbirine bağlı bilgi teknolojisi altyapılarının ağlarından ve yerleşik verilerden oluşan bilgi ortamındaki küresel bir alan olarak tanımlanmaktadır.⁵⁴ BM açısından ise bilgi araçları ve veri tabanları ile iletişim altyapıları, çevrimiçi konferans birimleri, internete bağlı bilgisayarların oluşturduğu küresel sistem biçiminde ifade edilmektedir.⁵⁵

⁵³ Catherine Soanes, Sara Hawker, "Compact Oxford English Dictionary", Oxford, Oxford University Press, 2006, p. 244.

⁵⁴ The Department of Defence, "Dictionary of Military and Associated Terms", January 2020, p. 55, <https://www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Doctrine/pubs/dictionary.pdf?ver=2020-06-18-073638-727>, (Erişim: 10 Eylül 2023).

⁵⁵ The United Nations, UNTERM Terminology Database, "The Term of Cyberspace", <https://unterm.un.org/unterm/display/record/unhq/na?OriginalId=99b98bdbcbab096185256e620052efd3>, (Erişim: 10 Eylül 2023).

Bahsi geçen kavramın doktrinde de, bilginin tanımlanması, kaydedilmesi ve iletilmesi amacıyla ağ merkezli sistemler ve elektromanyetik spektrumun kullanılması ile oluşturulan, internet ve benzeri haberleşme ağlarını da kapsayan bir alan olduğu belirtilmektedir.⁵⁶

Bilgisayar ve internet aracılığı ile bilgi ve iletişim teknolojileri oldukça hızlı bir gelişim ivmesi göstererek birçok alanda en kritik araç haline gelmiştir. Dünya çapında günlük insan yaşamının her noktasında bireyler açısından da devletler ve uluslararası örgütler açısından da bilgisayar ve ağ sistemlerinin kullanımı, hayati önem taşıyan bir ihtiyaç halini almış bulunmaktadır. Buna paralel olarak, artık siber uzay olarak nitelendirilen fiziksel olmayan ancak fiziksel ortamda da etki ve sonuçlara yol açabilecek imkanlara sahip kavramın, yeni bir mücadele ortamı olarak kabul edildiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bir başka deyişle, günümüzde kara, deniz, hava ve uzay ortamının ardından siber uzay alanının da beşinci mücadele alanı olarak benimsendiği ifade edilmektedir.⁵⁷ Dolayısıyla savaş ve barış gibi askeri ve savunma alanlarına mahsus kavramların siber uzay kavramının kapsamı içerisinde değerlendirilmesi mümkün hale gelmektedir. Böylece siber uzayda uluslararası aktörlerin savaş faaliyetleri yürütmesi, bu faaliyetlere karşılık olarak savunma stratejileri geliştirmeleri ve tüm bunlara yönelik olarak gerekli hukuki ve teknik altyapıyı hazırlayacak çalışmaları başlattıkları görülmektedir. Doktrinde de benzer şekilde, siber savaş, siber saldırı, silahlı saldırı vb. gibi kavramların birbirleri ile ilişkilerine dair bilimsel çalışmalarda artış yaşanmaktadır. Bunların yanı sıra çalışmamız özelinde önem taşıyan haliyle, yeni bir bilimsel çalışma alanı olarak, siber çatışmaların azaltılması ya da önlenmesi ile çatışma sonrası durumların kontrol altına alınarak oluşan olumsuz sonuçların giderilmesine yönelik ‘Siber Barışı Koruma’ (SBK) adı verilen yeni bir kavramın da tartışılmaya başlandığı söylenebilir.⁵⁸

Siber uzayda yürütülen siber savaş faaliyetlerinin asimetrik bir özelliğe sahip olmasının yanında bireylerden devletlere, uluslararası örgütlerden sivil toplum kuruluşlarına kadar ulusal ya da uluslararası birçok aktör nezdinde etkili olabilecek siber ve fiziksel sonuçları olabilmektedir. Bu denli tehdit potansiyeline sahip olması, geleneksel savaş yöntemlerine nazaran daha düşük bir maliyet içermesi vb. gibi nedenlerle de öneminin giderek arttığı söylenmektedir.⁵⁹ Bu bağlamda siber uzayda gerçekleştirilen siber saldırılar ile siber savaş yöntem ve araçlarının sahip olduğu potansiyel tehlikenin ulusal ve uluslararası boyutta sonuçları olabileceği öngörülmektedir. Zira siber güvenlik tehditlerinin uluslararası barış ve güvenlik açısından da dikkate değer bir tehdit unsuru olduğu birçok aktör tarafından kabul görmektedir.⁶⁰

⁵⁶ Jason Whittaker, “The Cyberspace Handbook”, New York, Routledge, 2004, p. 3-5.

⁵⁷ The US National Security Strategy Archive, “National Security Strategy Report 2010”, 27 May 2010, The White House, Washington, p. 22, <https://nssarchive.us/wp-content/uploads/2020/04/2010.pdf>, (Erişim: 10 Eylül 2023).

⁵⁸ Nikolay Akatyev, Joshua I. James, “Cyber Peacekeeping”, Digital Forensics and Cyber Crime: 7th International Conference, ICDF2C 2015, Seoul, South Korea, October 6-8, 2015, p. 126-127.

⁵⁹ Gökhan Bayraktar, “Siber Savaş ve Ulusal Güvenlik Stratejisi”, İstanbul, YeniYüzyıl, 2015, s. 18.

⁶⁰ BM Genel Kurulu, 1998’den itibaren düzenli olarak bu konuda çalışmalar yaparak önleyici anlamda kararlar almaktadır. Bkz. “Developments in the field of Information and Telecommunications in the Context of International Security”, The United Nations General Assembly Resolution, A/RES/66/24, 2011, Preamble, <https://undocs.org/en/%20A/RES/66/24>, (Erişim: 10 Eylül 2023); “International Strategy for Cyberspace: Prosperity, Security, and Openness in a Networked World”, Executive Office of the President of the United States, May 2011, p. 4, https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/rss_viewer/international_strategy_for_cyberspace.pdf,

Siber uzayda gerçekleşebilecek herhangi bir siber saldırı sonucunda, geleneksel bir silahlı saldırının doğuracağı nitelikte, insan yaşamı bakımından ölümcül, mülkiyet bakımından da yıkıcı sonuçların doğması yüksek ihtimal dahilinde görülmektedir. Bir diğer anlamda, bir devletin baraj, santral, sağlık, ulaşım veya bankacılık hizmetleri vb. gibi ulusal çapta yürütülen hizmetler ile altyapı sistemlerine yönelik bir siber saldırı ulusal ve/veya uluslararası güvenlik tehdidi biçiminde değerlendirilmektedir.⁶¹ Dolayısıyla siber saldırı ve/veya siber savaşın uluslararası barış ve güvenliğe bir tehdit olduğunu kabul ettiğimizde, o takdirde BM'nin de bu tehdide yönelik olarak barış gücü uygulaması ile karşılık vermesi mümkün olacaktır. Siber tehditlerin çok yönlü ve birden fazla işlevi içerdiği düşünülürse, BM tarafından siber barışı koruma denilebilecek bir biçimde yanıt verilmesi gerçekçi bir yaklaşım olarak görülebilecektir.⁶²

Siber uzaydaki olası tehditlerden etkilenen siber ve fiziksel alanlarda kalıcı barış koşullarını korumaya yönelik genel bir anlamda SBK kavramı, doktrinde, sivil güvenliğe yönelik olarak siber çatışmaların azaltılması, hafifletilmesi ve önlenmesi, sonrasında ise kontrol altına alınarak şartların iyileştirilmesi anlamına gelecek şekilde tanımlanmaktadır.⁶³ SBK'nın temel amacı ise gerek fiziki gerekse siber anlamda tüm çatışmaların durdurulmasına ve sivillerin korunmasına yardımcı olacak biçimde çevrimiçi emniyet ve güvenliği sağlamak olarak belirtilmektedir.⁶⁴

BM Örgütü, bugüne dek başvurduğu ve uygulaması devam eden barış güçlerinden elde ettiği tecrübelerden yola çıkarak, teknolojinin sağladığı imkanları ve özellikle siber araçları yeterince kullanmadığını, bu hususta yetersiz kaldığını tespit etmiştir. Bu çerçevede yeni teknolojilerin barışı gücü uygulamalarına uyarlanmasına dair bir reform sürecine ihtiyaç duyulduğu hazırlanan raporlarda ifade edilmektedir.⁶⁵ Aynı şekilde, 2016 yılında Bilgi ve İletişim Teknolojileri Ofisi (*Office of Information and Communications Technologies*) bünyesinde Dijital Mavi Bereliler (*The Digital Blue Helmets*) Programı başlatılmıştır. Söz konusu Program ile BM ve kurumlarının, siber güvenlik hazırlıklarını ve dayanıklılığını geliştirme amaçlanmaktadır.⁶⁶

B. Siber Barışı Korumanın Amaç ve Görevleri

BM Örgütü açısından ele alındığında, çatışma ortamından barış ortamına geçiş süreci için devletleri destekleyici en etkileyici araçlardan biri olarak barışı koruma uygulamaları gösterilebilir. Ancak siber araçlar denilen siber savaş yöntem ve araçlarının sadece normal bir

(Erişim: 10 Eylül 2023); "Cybersecurity Strategy Republic of Estonia 2019-2022", Ministry of Economic Affairs and Communications, p. 10, https://www.mkm.ee/sites/default/files/kyberturvalisuse_strategia_2022_eng.pdf, (Erişim: 10 Eylül 2023).

⁶¹ Yoram Dinstein, "Computer Network Attacks and Self-Defense", *International Law Studies*, Vol. 76, 2002, p. 100; Oona A. Hathaway, Rebecca Crootof, Philip Levitz, Haley Nix, Aileen Nowlan, William Perdue, Julia Spiegel, "The Law of Cyber Attack", *California Law Review*, Vol. 100, 2012, p. 848.

⁶² Michael Robinson, Kevin Jonesa, Helge Janickeb, Leandros Maglaras, "An Introduction to Cyber Peacekeeping", *Journal of Network and Computer Applications*, Vol. 114, 2018, p. 72.

⁶³ Akatyev-James, "Cyber peacekeeping", a.g.e., p. 131.

⁶⁴ Nikolay Akatyev, Joshua James, "United Nations Digital Blue Helmets as a Starting Point for Cyber Peacekeeping", *ECCWS 2017 16th European Conference on Cyber Warfare and Security*, 2017, p. 9.

⁶⁵ "Report on the Independent High-Level Panel on Peace Operations", A/70/95-S/2015/446, 17 June 2015, para. 285, https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_2015_446.pdf, (Erişim: 10 Eylül 2023).

⁶⁶ Fahad Nabeel, "Cyber Peacekeeping: Critical Evaluation of Digital Blue Helmets Program", *NUST Journal of International Peace & Stability*, Vol. 3, No. 2, 2020, p. 18.

çatışmanın doğasını değil, aynı zamanda barışı korumanın doğasını da değiştirdiği ileri sürülmektedir. Uygulamada yürütülen bir barış gücü sırasında, çatışmanın taraflarından biri siber yöntem ve araçlarını kullandığı takdirde, barış gücünün yetkilerinin kullanımı engellenebilir ya da sınırlanabilir. Örneğin, barışı koruma görevlilerinin denetlediği seçimlere müdahale etmek için siber teknolojiler kullanılabilir. Benzer şekilde sivil nüfus için hayati önem taşıyan elektrik şebekeleri veya su arıtma sistemleri gibi kritik altyapılara, sivillere ve hatta barış gücünde görevli personele dahi saldırı gerçekleştirilmektedir. Buna karşılık, sözü edilen siber araçların karşılaşılan zorlukların üstesinden gelmesinde yardımcı olabileceği de öngörülmektedir. Örneğin, insan hakları ve insancıl hukuk ihlallerinin gözlemlenmesine, izlenmesine ve raporlanmasına yardımcı olabilecekleri, ateşkes anlaşmalarının veya siber ateşkes anlaşmalarının denetimi ve izlenmesini gerçekleştirebilecekleri söylenebilir. Aynı zamanda, çatışmanın taraflarının geleneksel silahlar ile birlikte kötü amaçlı yazılımlar gibi siber silahlar yani yeni tip silahlar geliştirip geliştirmediklerini tespit ederek tarafların silahsızlandırılması ve aslında siber silahsızlandırılmasını temin etmeye yardımcı olabilecektir. Bütün bunlara ek olarak, demokratik bir seçim sürecinin sabote edilmesini engellemek ya da kritik altyapılara yönelik muhtemel saldırıları da önlemek amacıyla kullanılabilir.⁶⁷

Buraya kadar ifade edilenlerden anlaşıldığı üzere, BKO uygulamalarında siber teknolojilerin kullanımı sayesinde üstlenilen görevlerin ve sahip olunan yetkilerin daha verimli ve etkin şekilde gerçekleşmesine yönelik becerilerin geliştirilmesi beklenmektedir. Örnek vermek gerekirse, insan gücü, gerekli teçhizat ve finans anlamında daha az kaynağın gerekli olduğu söylenebilir. Görevli personelin performansının uzaklık, erişilemezlik, çatışma veya güvenlik tehditleri gibi olumsuz şartlardan daha az etkileneceği düşünülmektedir. Daha sonra ihtiyaç duyulan bilgiye ulaşım ve paylaşım konusunda sahadaki görevli personel ile merkezdeki birim arasında daha hızlı ve etkili iletişim kanalları kurulmuş olacaktır. Operasyonların oluşturulması ve yürütülmesi aşamalarında herhangi bir kaynak sıkıntısı yaşanmaksızın çok daha geniş ölçüde hareket edilebilme imkanı ortaya çıkabilecektir. Barış gücü gönüllüsü ya da görevli personelinin farkındalığı arttırılarak mevcut tehlikelere karşı daha güvenli bir ortam oluşturulabilecektir.⁶⁸ Bahsedilen olumlu yönleri dikkate alındığında ileride başvurulacak olan BKO'da, her türlü görevin yerine getirilmesinde siber teknolojilerden faydalanılabileceği iddia edilmektedir. Yukarıda zikredilen yararlarının yanı sıra savaş alanını hazırlama ile bilgisayar ağlarını etkisiz hale getirme gibi daha birçok unsuru kullanıma sunabilecektir. Barış gücünün görev tanımına ve içeriğine bağlı olarak hangi tür siber teknolojilerin kullanılacağı da belirlenebilecektir.⁶⁹

⁶⁷ Nicholas Tsagourias, Giacomo Biggio, "Cyber Peacekeeping Operations and the Regulation of the Use of Lethal Force", *International Law Studies*, Vol. 99, 2022, p. 40.

⁶⁸ Nicholas Tsagourias, Giacomo Biggio, "Cyber-Peacekeeping and International Law", in *Research Handbook on International Law and Cyberspace*, Ed. by Nicholas Tsagourias, Russell Buchan, 2nd Ed., Elgar, 2021, p. 7, <https://deliverypdf.ssrn.com/delivery.php?ID=552114115001088029014104127020088027046082018033091033077099127073112093107112088005034102023059043112038105094001111083092080053021092039027007087011004120098090004069013011124022087099085068098005081073025012021022083127113096095108087020067084121068&EXT=pdf&INDEX=TRUE>, (Erişim: 10 Eylül 2023).

⁶⁹ Jann K. Kleffner, Heather A. Harrison Dinniss, "Keeping the Cyber Peace: International Legal Aspects of Cyber Activities in Peace Operations", *International Law Studies*, Vol. 89, 2013, p. 515.

Doktrinde SBK kavramının temel amaçları genel olarak aşağıdaki şekilde sıralanabilmektedir;⁷⁰

- Sivillerin korunması: SBK'nın öncelikli olarak temel amacı sivilleri koruma altına almaktır. Bu çerçevede SBK, kendisine yapılan destekler haricinde herhangi bir devlete karşı mutlaka tarafsız hareket etmek durumundadır.
- Siber uzayda güven duygusunun ve güvenliğin artırılması: Çatışma ortamının önlenmesi, hafifletilmesi ve rehabilite edilmesi çerçevesinde siber uzayda güven duygusu korunmuş olup, güvenlik de artırılabilir.
- Önleme: Bu amaç bağlamında muhtemel saldırılara karşı hazırlıklı olmak ve çatışmaların başlaması ile birlikte siber çatışmaların tırmanmasının önlenmesine odaklanılır.
- Hafifletme: Söz konusu temel amaç ile çatışmaların kontrol altına alınması ve siviller ile kritik altyapılara yönelik oluşan zararların asgari seviyeye indirilmesine odaklanılır.
- Sınırlama: Diğer çatışmalarda yeniden kullanılabilir ya da kullanılması düşünülebilecek bilgi ve araçların kontrol altına alınmasının yanı sıra elde edilen bilgilerin de önleme amacıyla kullanılmasına odaklanılmaktadır.
- Rehabilite etme: Burada gözetilen temel amaç ise kritik altyapıların, güvenliğin ve çatışma sonrasında güven duygusunun yeniden inşasına odaklanmaktır.

Siber barış gücü uygulamaları açısından değerlendirilmek üzere, barış gücü örneklerinden de yola çıkılarak doktrinde farklı kaynaklarda birbirine içerik olarak benzeyen fakat sınıflandırma ve adlandırma anlamında değişik türden çalışmalar bulunmaktadır. İçerikleri ve kapsamaları bakımından benzerlikleri dikkate alınarak SBK'nın yerine getirebileceği görevler ele alınmaya çalışılmıştır.

Öncelikle siberleştirilen barış gücü uygulamalarına yani SBK uygulamalarına örnek olarak siber tampon bölge oluşturmak gösterilebilir. Kıbrıs'ta uygulandığı üzere sorunlu bölgede bir tampon bölge oluşturmak temel barışı koruma faaliyetlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Böyle bir tampon bölge, barış gücü görevlileri tarafından takip edilen ve askersizleştirilmiş, saldırılara kapalı bir alanı ifade etmektedir. Buradaki temel amaç çatışan tarafların birbirine temasını engellemek suretiyle şiddetin önlenmesi ya da azaltılmasıdır. Benzer şekilde siber uzayda belirli bilgisayar ve ağ sistemlerini kapsayacak biçimde oluşturan siber tampon bölgelerin de olası siber saldırılardan koruyacağı bir SBK uygulamasının da mümkün olabileceği ifade edilmektedir. Siber tampon bölge oluşturulması sayesinde askeri ya da sivil nitelikte belirli koruma altına alınmış altyapı ve ağ sistemleri, saldırılardan korunacağından özellikle kamu hizmetlerinin aksamasının önüne geçilmiş olacaktır.⁷¹ Yine benzer şekilde, doktrinde, kritik ulusal altyapı ve sistemlere yönelik önemli derecede tehditlere karşı oluşturulabilecek siber tampon bölgelerin, iki hayati önem taşıyan değer taşıdığı vurgulanmaktadır. Bunlardan ilki caydırıcılık olarak nitelendirilmektedir. Siber saldırı gerçekleştirme olasılığı yüksek olduğu tespit edilen saldırganlara yönelik önleme veya başarısızlığa uğratma anlamında siber tampon bölgelerin caydırıcı bir niteliği bulunmaktadır.

⁷⁰ Akatyev-James, "United Nations Digital Blue Helmets as a Starting Point for Cyber Peacekeeping", a.g.e., p. 10.

⁷¹ Tsagourias-Biggio, "Cyber-Peacekeeping and International Law", a.g.e., p. 14-15.

Diğeri ise sağlam güç gösterisi olarak adlandırılmaktadır. Burada ise caydırıcılığın etkisiz kaldığı durumlarda saldırganlar açısından yakalanma, hapis cezası veya ölüm gibi önemli sonuçlar devreye girmektedir.⁷²

Yapılan bilimsel çalışmalarda siber barış gücü adına kabul gören bir diğer önemli görev ise siber uzayda barış ortamının sağlanması suretiyle sivillerin korunmasıdır. Koruyucu nitelikte bir görev olarak saldırganlık içermeyen teknik araçların kullanılması suretiyle olası tehditlere karşı sivillerin korunması amaçlanmaktadır. Elbette bu haliyle ele alındığında, sivillere yönelik gerçekleştirilecek tehditlerin izlenmesi, gözlem altında tutulması vb. gibi eylemlerin de bu kapsamda düşünülebileceği söylenebilir.⁷³ Sivillerin korunması meselesi gerek doktrinde gerekse genel olarak barış gücü uygulamalarında önemle dikkate alınan durumların başında gelmektedir. Zira sivillerin yaşamlarına ya da güvenliklerine yönelik yakın bir fiziksel tehdit söz konusu olduğunda ister siberleştirilmiş olsun isterse olmasın her durumda barış gücünün kuvvete başvurabilme yetkisini kullanabileceği öngörülmektedir.⁷⁴

SBK uygulamaları bağlamında önerilen örnek görevler arasında en düşük değerde görüleni ise insani yardım başlığıdır. Her şeyden önce çatışma bölgesinde mağdurların gündelik yaşamlarını devam ettirmeleri bakımından ihtiyaç duydukları gıda, ilaç, su barınma vb. gibi temel malzemeler ile gereksinimlerin temin edilmesini ve ulaştırılmasını kapsayan faaliyetlere insani yardım faaliyetleri denilebilir. İnsani yardım faaliyetlerinin genellikle klasik anlamda barış gücü uygulamalarında başvurulabilen görev örnekleri olduğu kabul edildiğinde SBK açısından bu tarz bir görevin yerine getirilmesinin oldukça güç olduğu belirtilmektedir. Doğrudan sözü edilen faaliyetlerin yerine getirilmesine hizmet edecek imkana sahip olmadığından taşıdığı değer bakımından zayıf görülmektedir. Ancak yine de, siber tampon bölge oluşturmak, kamu düzenini yeniden inşa etmek ve devlet otoritesini yeniden sağlamak gibi görevler ile birlikte düşünüldüğünde belki dolaylı olarak bu faaliyetler açısından bir değer taşıyabileceği ifade edilmektedir.⁷⁵

Siberleştirilen barış gücü uygulamalarının kullanıldığı dikkat çekici bir diğer örneği de, siber ateşkes anlaşmalarının takip edilmesidir. Bu kapsamda siber barış gücünde görevli personelin, herhangi iki devletin aralarında siber saldırıda bulunmayacaklarına dair taahhüt ettikleri bir uluslararası anlaşmanın, yani siber ateşkes anlaşmasının uygulanmasını izlenmesi için görevlendirilmesi mümkündür. Böyle bir durumda görevli personel belirlenmiş ağırlarda olası saldırı tehditlerini takip etmek, siber güvenli alan oluşturmak, kötü amaçlı yazılımları tespit ederek imha etmek ve gerçekleştirilecek siber saldırıları püskürtmek vb. gibi faaliyetlerde bulunabilmektedir. Bununla birlikte, takip edilen bilgisayar ağ ve sistemlerin güvenilirliğini, elde edilen değerli bilgilerin sızma yoluyla güvenliğinin ihlal edilip edilmediği gibi bilgilerin ilgili taraflar ile paylaşılması da söz konusu olabilmektedir.

⁷² Michael Robinson, Kevin Jones, Helge Janicke, Leandros Maglaras, “Developing Cyber Buffer Zones”, in Encyclopedia of Criminal Activities and the Deep Web, IGI Global, 2020, p. 287-288.

⁷³ Akatyev-James, “Cyber peacekeeping”, a.g.e., p. 131-132.

⁷⁴ Kleffner-Dinniss, a.g.e., p. 527-528.

⁷⁵ Robinson-Jones-Janicke-Maglaras, “An Introduction to Cyber Peacekeeping”, a.g.e., p. 84.

Ancak siber saldırıların kaynağı ve saldırganların kimliklerinin tespitinde yaşanan zorluklar nedeniyle çoğu zaman siber ateşkes anlaşmalarının takibinde sıkıntılar yaşanabilmektedir.⁷⁶

Teknolojik imkanlar ile birlikte düşünüldüğünde seçim yardımı, modern anlamda barış gücü uygulamalarına örnek gösterilebilen görevlerden biridir. Bilhassa demokratik olmayan ülkelerde ya da kesintiye uğradığı geçici durumlarda güvenli, adil ve demokratik anlayışın hakim olduğu bir seçim sürecinin gerçekleşmesi amacıyla SBK kullanılabilir. Bu doğrultuda elektronik oy kullanma gibi siber seçim altyapısı oluşturma faaliyeti gösterilebilmektedir. Ancak bu uygulamanın güvenliğini sağlama hususunda yalanan endişeler ile mevcut güvenlik açıkları düşünüldüğünde birçok uygulamaya son verildiği söylenebilir. Bu durumda SBK uygulamalarında görevli personelin daha çok seçim sürecinde bilgi kirliliği ile kara propaganda gibi davranışlara karşı mücadele edebileceği daha yatkın görülmektedir.⁷⁷ Seçim yardımı faaliyetinin doktrinde iki temel amacı olduğu ifade edilmektedir. Bunlardan ilki, hedef ülkenin kabul edilmiş uluslararası standartlarda meşru ve güvenilir bir seçim süreci yaşamasını sağlamaktır. Daha sonra söz konusu ülkenin bundan sonra seçim yardımı almaksızın düzenli olarak seçimlerini benzer şekilde sürdürmesine ilişkin ulusal altyapısını oluşturmaktır.⁷⁸

SONUÇ

BM Örgütünün uluslararası barış ve güvenliğin korunmasını sağlamak amacıyla kurucu anlaşmasında düzenlenmemiş olmasına rağmen uygulamada karşı karşıya kaldığı sorunlara barışçı çözümler getirmesi bakımından önem arz eden barış gücü uygulamaları, uluslararası toplumda etkin bir şekilde kullanılan araç haline gelmiştir. Başvurulduğu ilk barış gücü örneğinden itibaren gözlemci gruplar ile askeri grupların bir arada düşünüldüğü ve büyük çaplı bir organizasyon haline geldiği gözlemlenen söz konusu uygulamaların bugüne kadar barışa sunduğu katkılar göz ardı edilemeyecek düzeydedir. Her ne kadar uygulamada karşılaşılan hukuki ve fiili sorunlarla beraber tartışılan hususların da varlığını kabul ederek barış dönemine geçişin mümkün olduğunca şiddetten uzak bir şekilde gerçekleşmesine hizmet eden barış gücü, belirli bir başarı grafiğini de uygulamaya yansıtmaktadır. Barış gücünün gerek Genel Kurul gerekse Güvenlik Konseyi kararı ile başvurulabilecek bir yöntem olarak uygulamada yapıcı çözümler getirebilmek amacıyla hizmet ettiği görülmektedir. Bu husus, aynı zamanda günümüze kadar geline süreçte barış gücü uygulamalarının yerine getirdiği faaliyetlerde yaşanan büyük çapta değişim ile karmaşık, farklı ve yeni tip görevleri de kapsamı sayesinde daha da iyi anlaşılabilir. Siber teknolojilerin gündelik yaşama fazlasıyla hakim olduğu günün şartlarında, BM gibi evrensel bir örgütün de kendi faaliyetlerinde bu teknolojilerden faydalanmaması mümkün görünmemektedir. Bu sayede siber barışı koruma olarak yeni bir uygulama örneğini doğuran sözü edilen uygulamalar da henüz yeterince yerleşmiş olarak kabul edilmese de her geçen gün tecrübesini arttırmaktadır.

⁷⁶ Tsagourias-Biggio, “Cyber-Peacekeeping and International Law”, a.g.e., p. 12-13; Robinson-Jonesa-Janickeb-Maglaras, “An Introduction to Cyber Peacekeeping”, a.g.e., p. 75.

⁷⁷ Tsagourias-Biggio, “Cyber-Peacekeeping and International Law”, a.g.e., p. 17.

⁷⁸ Robinson-Jonesa-Janickeb-Maglaras, “An Introduction to Cyber Peacekeeping”, a.g.e., p. 80-81.

Klasik barış gücü uygulamalarında üstlendiği birçok görevin, aynı zamanda siber barışı koruma faaliyetlerinde de uygulama alanı bulabilecek olması da bu imkanı arttırmaktadır. Silahsızlanma, tampon bölge oluşturma, taraflara ateşkes anlaşmasına riayet etmelerini sağlama, demokratik bir yöntemle güvenilir bir şekilde seçim yardımıyla bulunma, insani yardımların çatışma bölgelerindeki mağdur sivillere ulaştırılması vb. gibi birçok farklı görevi siber teknolojiler aracılığı ile de yerine getirme imkanı sunan siber barışı koruma ihtiyaca cevap vermeye gayret etmektedir. Zira teknolojinin hızına yetişilemeyecek derece kendisini geliştirme ve yenileme grafiği sayesinde, uluslararası aktörlerin faaliyetlerinde söz konusu teknolojiden mümkün olan en üst derecede fayda sağlama imkanı da beraberinde gelmektedir. Bu bağlamda gerekli hukuki altyapının hazırlanması, bilimsel faaliyetler ile farkındalığın oluşturulması ve karşılaşılabilecek sorunların çözümü çerçevesinde her anlamda çalışmalar hız kesmeden devam etmektedir. Bu şekilde devam ettiği takdirde, klasik barış gücü uygulamaları kadar ağırlığını gösterecek yeni bir alanda siber barışı koruma uygulamalarından daha fazla yararlanılacağı düşünülmektedir. Şüphesiz devletler kadar uluslararası örgütlerin de uluslararası alanda düzenin sağlanması hususunda etkinliği ortaya konulmuş bir gerçektir. Evrensel bir işbirliği örgütlenmesi örneği olarak yegane emsal teşkil eden BM Örgütü de, bu misyonunu sahip olduğu teknolojiyi günün şartlarına uygun şekilde ve hızla yenileyerek uyum sağlaması ile daha da kuvvetlendirebilecektir. Uluslararası toplumda BM gibi bir gücün her geçen gün daha fazla etkin olmasına ihtiyacı bulunmaktadır. Bu imkan, yakın gelecekte siber teknolojilerin daha yaygın halde kullanıldığı bir uygulama alanında siber barışı koruma faaliyetleri çerçevesinde de kendini gösterebilecektir. Böylece Örgüt, devletler ve diğer uluslararası aktörler gibi bu alanda da söz sahibi olan, bu alanı etkin bir şekilde kullanan öncü bir örnek teşkil edebilecektir.

KAYNAKÇA

- “Bosnia and Herzegovina – UNMIBH – Background”, The United Nations Mission in Bosnia and Herzegovina, Background, <https://peacekeeping.un.org/en/mission/past/unmibh/background.html>, (Erişim: 09 Ekim 2023).
- “Certain Expenses of the United Nations”, Advisory Opinion, ICJ Reports, 1962, p. 16-17, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/49/049-19620720-ADV-01-00-EN.pdf>, (Erişim: 25 Ağustos 2023).
- “Cybersecurity Strategy Republic of Estonia 2019-2022”, Ministry of Economic Affairs and Communications, https://www.mkm.ee/sites/default/files/kyberturvalisuse_strategia_2022_eng.pdf, (Erişim: 10 Eylül 2023).
- “Developments in the field of Information and Telecommunications in the Context of International Security”, The United Nations General Assembly Resolution, A/RES/66/24, 2011, Preamble, <https://undocs.org/en/%20A/RES/66/24>, (Erişim: 10 Eylül 2023).
- “International Strategy for Cyberspace: Prosperity, Security, and Openness in a Networked World”, Executive Office of the President of the United States, May 2011, https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/rss_viewer/international_strategy_for_cyberspace.pdf, (Erişim: 10 Eylül 2023).

- “Peacekeeping Operations Fact Sheet”, The United Nations Peacekeeping, https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/peacekeeping_fact_sheet_may_2023.pdf, (Erişim: 17 Ağustos 2023).
- “Principles of Peacekeeping”, The United Nations Peacekeeping, <https://peacekeeping.un.org/en/principles-of-peacekeeping>, (Erişim: 05 Eylül 2023).
- “Report of the Secretary-General on the Withdrawal of the United Nations Emergency Force”, The Question of Palestine, A/6730, <https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-182090/>, (Erişim: 06 Eylül 2023).
- “Report on the Independent High-Level Panel on Peace Operations”, A/70/95–S/2015/446, 17 June 2015, https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_2015_446.pdf, (Erişim: 10 Eylül 2023).
- “Summary Study of the Experience Derived from the Establishment and Operation of the Force: Report of the Secretary-General”, General Assembly, 13th Session, A/3943, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N59/024/84/PDF/N5902484.pdf?OpenElement>, (Erişim: 02 Eylül 2023).
- “The Blue Helmets-A Review of United Nations Peace-keeping”, 3rd Ed., New York, Department of Public Information, 1996, <https://digitallibrary.un.org/record/228891>, (Erişim: 10 Ağustos 2023).
- “The United Nations Charter”, The United Nations, <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text>, (Erişim: 27 Ağustos 2023).
- “The Security Council Resolution about Socialist Federal Republic of Yugoslavia”, Resolution 743, S/RES/743, 21 February 1992, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/011/02/PDF/NR001102.pdf?OpenElement>, (Erişim: 09 Ekim 2023).
- “The Security Council Resolution about Bosnia and Herzegovina”, Resolution 1035, S/RES/1035, 21 December 1995, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N95/413/60/PDF/N9541360.pdf?OpenElement>, (Erişim: 09 Ekim 2023).
- “United Nations Peacekeeping Operations Principles and Guidelines”, United Nations Department of Peacekeeping Operations, 2008, https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/capstone_eng_0.pdf, (Erişim: 08 Eylül 2023).
- A. J. R. Groom, “Peacekeeping: Perspectives and Progress”, *International Affairs*, Vol. 47, No. 2, 1971.
- Alan James, “The Principle of Co-operation: United Nations Peacekeeping”, in *The United Nations and the Principles of International Law*, Ed. by Vaughan Lowe, Colin Warbrick, London, Routledge, 1994.
- Alexandra Hofer, “The Suez Crisis— 1956”, in *The Use of Force in International Law-A Case Based Approach*, Ed. by Tom Ruys, Olivier Corten, Oxford, Oxford University Press, 2018.
- Ali L. Karaosmanoğlu, “İç Çatışmaların Çözümü ve Uluslararası Örgütler”, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi, 1981.

- Boutros Boutros-Ghali, “An Agenda for Peace-Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peace-keeping”, Report of the Secretary-General pursuant to the statement adopted by the Summit Meeting of the Security Council on 31 January 1992, The United Nations, New York, 1992, <https://digitallibrary.un.org/record/145749>, (Erişim: 13 Ağustos 2023).
- Brian E. Urquhart, “United Nations Peace-Keeping in the Middle East”, *The World Today*, Vol. 36, No. 3, 1980.
- Catherine Soanes, Sara Hawker, “Compact Oxford English Dictionary”, Oxford, Oxford University Press, 2006.
- David Letts, “Peacekeepers in Post-Conflict Situations- Upholding the Rule of Law”, in *The Challenge of Conflict: International Law Responds*, Ed. by, Ustinia Dolgopol, Judith Gardam, Leiden, Martinus Nijhoff Publishers, 2006.
- Fahad Nabeel, “Cyber Peacekeeping: Critical Evaluation of Digital Blue Helmets Program”, *NUST Journal of International Peace & Stability*, Vol. 3, No. 2, 2020.
- Fruzjola Avxhi, “Birleşmiş Milletlerin Barışı Koruma Misyonlarına, Örgütlenmelerine ve Operasyonları Üzerine Eleştirel Analiz”, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kocaeli, 2021.
- Funda Keskin, “Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanma: Savaş, Karışma ve Birleşmiş Milletler”, Ankara, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, 1998.
- Gökhan Bayraktar, “Siber Savaş ve Ulusal Güvenlik Stratejisi”, İstanbul, Yenyüzyıl, 2015.
- Jann K. Kleffner, Heather A. Harrison Dinniss, “Keeping the Cyber Peace: International Legal Aspects of Cyber Activities in Peace Operations”, *International Law Studies*, Vol. 89, 2013.
- Jason Whittaker, “The Cyberspace Handbook”, New York, Routledge, 2004.
- John Karlsrud, “Are UN Peacekeeping Missions Moving Toward “Chapter Seven and a Half” Operations?”, *The Global Observatory*, 12 February 2018, https://theglobalobservatory.org/2018/02/peacekeeping-chapter-seven-half/#_ftn1, (Erişim: 30 Ağustos 2023).
- Lilly Sucharipa Behrmann, “Peace-Keeping Operations of the United Nations”, in *The United Nations-Law and Practice*, Ed. by Franz Cede, Lilly Sucharipa Behrmann, The Hague, Kluwer Law International, 1999.
- Lindsey Cameron, “The Legal Basis for Peacekeeping/Peace Operations”, in *The Privatization of Peacekeeping Exploring Limits and Responsibility under International Law*, Ed. by Lindsey Cameron, Cambridge, Cambridge University Press, 2017.
- M. Tevfik Odman, “Barışı destekleme Operasyonları”, *Journal of Social Sciences*, Vol. 1, No. 1, 2004.
- Malcolm N. Shaw, “Uluslararası Hukuk”, Çev. Yücel Acer, İbrahim Kaya, Turgut Demirtepe, G. Engin Şimşek, 8. Bası, Ankara, TÜBA, 2018.
- Manuel Fröhlich, “Keeping Track of UN Peace-Keeping / Suez, Srebrenica, Rwanda and the Brahimi Report”, in *Max Planck Yearbook of United Nations Law*, Ed. by Jochen A. Frowein, Rüdiger Wolfrum, Vol. 5, The Hague, Kluwer Law International, 2001.
- Mehmet Öncü, “Birleşmiş Milletler Barışı Koruma Operasyonlarının Hukukî Temelleri”, *Uluslararası Hukuk ve Politika*, Cilt 2, No. 6, 2006.
- Michael Barnett, “Partners in Peace? The UN, Regional Organizations, and Peace-Keeping”, *Review of International Studies*, Vol. 21, No. 4, 1995.
- Michael Robinson, Kevin Jones, Helge Janicke, Leandros Maglaras, “Developing Cyber Buffer Zones”, in *Encyclopedia of Criminal Activities and the Deep Web*, IGI Global, 2020.

- Michael Robinson, Kevin Jonesa, Helge Janickeb, Leandros Maglaras, “An Introduction to Cyber Peacekeeping”, *Journal of Network and Computer Applications*, Vol. 114, 2018.
- Nicholas Tsagourias, Giacomo Biggio, “Cyber Peacekeeping Operations and the Regulation of the Use of Lethal Force”, *International Law Studies*, Vol. 99, 2022.
- Nicholas Tsagourias, Giacomo Biggio, “Cyber-Peacekeeping and International Law”, in *Research Handbook on International Law and Cyberspace*, Ed. by Nicholas Tsagourias, Russell Buchan, 2nd Ed., Elgar, 2021, <https://deliverypdf.ssrn.com/delivery.php?ID=552114115001088029014104127020088027046082018033091033077099127073112093107112088005034102023059043112038105094001111083092080053021092039027007087011004120098090004069013011124022087099085068098005081073025012021022083127113096095108087020067084121068&EXT=pdf&INDEX=TRUE>, (Erişim: 10 Eylül 2023).
- Nikolay Akatyev, Joshua I. James, “Cyber peacekeeping”, *Digital Forensics and Cyber Crime: 7th International Conference, ICDF2C 2015*, Seoul, South Korea, October 6-8, 2015.
- Nikolay Akatyev, Joshua James, “United Nations Digital Blue Helmets as a Starting Point for Cyber Peacekeeping”, *ECCWS 2017 16th European Conference on Cyber Warfare and Security*, 2017.
- Oona A. Hathaway, Rebecca Crootof, Philip Levitz, Haley Nix, Aileen Nowlan, William Perdue, Julia Spiegel, “The Law of Cyber Attack”, *California Law Review*, Vol. 100, 2012.
- Roy S. Lee, "United Nations Peacekeeping: Development and Prospects", *Cornell International Law Journal*, Vol. 28, Issue 3, 1995.
- Ruth Wedgwood, “The Evolution of United Nations Peacekeeping”, *Cornell International Law Journal*, Vol. 28, 1995.
- The Department of Defence, “Dictionary of Military and Associated Terms”, January 2020, <https://www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Doctrine/pubs/dictionary.pdf?ver=2020-06-18-073638-727>, (Erişim: 10 Eylül 2023).
- The United Nations General Assembly Resolutions of 1st Emergency Special Suez, A/RES/997(ES-I), A/RES/998(ES-I), A/RES/1000(ES-I), 1956, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/037/44/PDF/NR003744.pdf?OpenElement>, (Erişim: 15 Ağustos 2023).
- The United Nations, UNTERM Terminology Database, “The Term of Cyberspace”, <https://unterm.un.org/unterm/display/record/unhq/na?OriginalId=99b98bdbcbab096185256e620052efd3>, (Erişim: 10 Eylül 2023).
- The US National Security Strategy Archive, “National Security Strategy Report 2010”, 27 May 2010, The White House, Washington, <https://nssarchive.us/wp-content/uploads/2020/04/2010.pdf>, (Erişim: 10 Eylül 2023).
- Ülkü Demirtürk Demirdöğen, “Birleşmiş Milletler Barışı Koruma Operasyonları ve Güç Kullanma Olgusu (1946-1996)”, *Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı 11, 2006.
- Yoram Dinstein, “Computer Network Attacks and Self-Defense”, *International Law Studies*, Vol. 76, 2002.